

Commissie Hoger Onderwijs

**Rapport in het kader van het
kwaliteitstoezicht van de
HBO5-opleidingen**

Het Perspectief Provinciaal CVO

126508

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Rapport in het kader van het kwaliteitstoezicht van de hbo5-opleidingen
door de Commissie Hoger Onderwijs
126508 Het Perspectief Provinciaal CVO

1. Conclusie

Onderwerpen	Oordeel
De onderwijsinhoud	Goed
Het onderwijsproces	Voldoende
De uitkomst van het onderwijs	Voldoende
Personeel, materiële voorzieningen en interne kwaliteitszorg	Goed
Eindoordeel	Goed

2. Bevindingen

Algemeen

Het Perspectief PCVO is één van de grootste CVO's in Vlaanderen en maakt nu deel uit van het samenwerkingsverband HoGent-HBO5, samen met CVO Panta Rhei de Avondschool, CVO Leerstad en het GO! Vesaliusinstituut.

De onderwijsinhoud

Het Perspectief PCVO heeft competenties gedefinieerd en systematisch opgenomen in de leerinhoud.

De opleidingsprogramma's zijn vervat in de voorlopige modulaire structuurschema's en in het leerplan graduaat *Boekhouden* en het leerplan graduaat *Rechtspraak*. Het CVO werkt al geruime tijd met competentiematrixen, die modulair zijn opgesteld. Per eenheid zijn de algemene leerplandoelstellingen, zoals beschreven in de oorspronkelijke leerplannen, vertaald naar algemene en beroepsgerichte competenties. De aanpassingen aan de recente vereisten liggen dus in de lijn van hun aanpak (p. 6, 7).

Uit de competentiematrix kan worden afgeleid welke eindcompetenties in meerdere eenheden voorkomen. Op die manier is een leerlijn ontwikkeld en zijn de eindcompetenties vertaald naar leerinhouden per eenheid en zijn overlappingen uit het leerplan weggewerk.

Het is positief dat de opleidingen werken met uniforme studiefiches (p. 8). Op die studiefiches worden naast de eindcompetenties en de leerinhouden de gepaste werkvormen, het leermateriaal en de wijze van toetsing vastgelegd per eenheid.

Het werkplekleren krijgt vorm via het zgn. virtueel boekhoudkantoor en zal nadien ook in de opleiding *Rechtspraktijk* worden toegepast. Dit is nogal laat en bovendien wordt niet echt een verklaring gegeven waarom werkgevers niet geïnteresseerd zijn in het begeleiden van de studenten op de werkvloer (p. 13).

Werkveldcommissies worden regelmatig geconsulteerd / georganiseerd om de competenties af te toetsen aan de noden van het beroep.

Het onderwijsproces

Het Perspectief PCVO hanteert verschillende didactische werkvormen en streeft naar didactische innovatie, maar blijft daarbij nogal aan de traditionele kant: hoorcollege, onderwijsleergesprek, werkcollege (seminarie), groepswork, individuele opdrachten, gastcollege, excursie, bedrijfsbezoek, bijwonen van voordracht en werkplekleren

De praktijkcomponent wordt ingebouwd via praktische cases, seminarie-opdrachten en werkplekleren. De meeste lectoren combineren hun lesopdracht met een (al dan niet zelfstandige) job buiten het onderwijs, waardoor zij praktische documenten en authentiek leermateriaal kunnen gebruiken in de lessen (bv. geanonimiseerde juridische dossiers, belastingdossiers).

De meeste eenheden worden in gecombineerd onderwijs (deels contact- en deels afstandsonderwijs) aangeboden, waarbij de cursist wordt gestimuleerd om actief te leren.

In de opleiding *Rechtspraktijk* kunnen cursisten die aan een bepaald profiel beantwoorden op het einde van de opleiding in de plaats van Projectwerk een opdracht uitvoeren bij een werkgever, onder begeleiding van een mentor op de werkplek en van een lector. Omdat er elk schooljaar slechts enkele cursisten aan het vereiste profiel beantwoorden en omdat werkgevers in veel gevallen niet bereid zijn om de cursist efficiënt te begeleiden op de werkplek, kan deze vorm van werkplekleren weinig worden toegepast.

In de opleiding *Boekhouden* wordt een concept uitgewerkt van een 'virtueel boekhoudkantoor', waarbij cursisten vakoverschrijdende opdrachten verwerken onder begeleiding van verschillende lectoren.

Het betrekken van zowel interne als externe actoren bij het onderwijsproces (o.a. via vakgroepwerking, cursistenraad, bevragingen, werkveldcommissies...), zorgt ervoor dat de opleidingen voortdurend kritisch worden geëvalueerd.

De praktijkgerichte, actuele en gedifferentieerde invulling van de opleidingen is een blijvende uitdaging. Dit vergt een constante professionalisering, zowel op inhoudelijk als op didactisch vlak (moderne werkvormen).

Het Perspectief PCVO maakt zorgvuldige analyses van instroom en doorstroom. Parameters in dit onderzoek zijn: geslacht (meer vrouwen); leeftijd (het meest 21-30-jarigen); vooropleiding, (60% heeft diploma secundair onderwijs); sociaaleconomische status (80% hoog); nationaliteit (overwegend Belgisch); woonplaats (overwegend Oost Vlaanderen).

De doelgroep van de zij-instromers zal in de toekomst verder moet worden bediend binnen het HBO5. Dat wordt bevestigd door de cijfergegevens bij de analyse van het profiel van de cursisten. De instroom van studenten neemt toe, onder meer door de programmatie op zaterdag, waardoor, volgens het CVO, meer zij-instromers zich aandienen (p. 15). Dit zou toch ook kunnen gelden voor het avondonderwijs? Kan er een verklaring liggen in een zich

wijzigend studentenprofiel? De groep 40+-studenten is in beide opleidingen groeiend (p. 18). Dienen zich hier dan minder generatiestudenten aan?

Er is vrij veel aandacht voor de doorstroomgegevens van de studenten. Elk jaar wordt een doorstroomanalyse gemaakt op basis van de gegevens uit de studentendatabank. Bij de analyse wordt per module het slaag- en uitvalpercentage gemeten. Daarmee worden het rendement, de moeilijkheidsgraad en de mate van uitval in kaart gebracht, en jaar na jaar opgevolgd. Bij een opmerkelijke afwijking wordt de oorzaak onderzocht en aangepakt. Er worden jaarlijkse studietijdmetingen doorgevoerd. Het verdient aanbeveling om op korte termijn na te gaan wat de redenen zijn (en of er wat aan gedaan kan worden) waarom de studenten die niet het standaardtarief betalen minder aan de activiteiten deelnemen en (bijgevolg) minder vaak slagen.

Het is niet mogelijk een schematisch overzicht te geven van de in-, door- en uitstroom van de studenten binnen een opleiding. Aangezien HBO5-opleidingen modulair ingericht worden en studenten flexibel een eigen traject volgen, vaak niet met de intentie het volledige programma te volgen, is cohortonderzoek niet mogelijk. Bovendien zijn de aangeleverde data cross-sectioneel: ze geven een beeld op een bepaald moment, van alle mogelijke groepen studenten die een individueel parcours afleggen. De data zijn met andere woorden niet geschikt om leertrajecten, studievoortgang of studie-efficiëntie in kaart te brengen. Het is wel mogelijk om van een groep die een diploma behaald heeft, in kaart te brengen wat de studie-efficiëntie is (zie sectie rendement).

De studietrajectbegeleiding is goed uitgebouwd: Het Perspectief PCVO heeft een volledige studiebegeleiding opgezet van aanvangsinformatie, toelatingsproef, EVC-EVK, trajectbegeleiding tot taalondersteuning en studieopvolging, uitstroombegeleiding en alumniwerking.

Het Perspectief PCVO onderhoudt een coherent transparant en geüniformeerd systeem van toetsing en examinering gericht op het meten van de competentieverwerving. Het evaluatiesysteem is transparant en uniform ontwikkeld: matrix, criteria, feedback (p. 27), maar er lijkt geen toetscommissie te zijn waardoor de kwaliteit van het toetsen meer geborgd zou zijn. De gekozen toetsmethoden zijn vrij traditioneel, maar er wordt ook geëxperimenteerd met nieuwe vormen, met name bij het werplekieren.

De toetsing wordt steeds fijner afgestemd op de beschrijving van de competenties in het VKS, meer bepaald de kennis, de vaardigheden en de context op niveau 5. Concreet betekent dit dat per eenheid alle eindcompetenties en indicatoren vervat moeten zijn in de evaluaties.

De validiteit van de vragen en opdrachten wordt getoetst aan de beschrijving van de eindcompetenties. Zowel de theoretische als de praktische kennis wordt getoetst.

Bij het opstellen van de vragen wordt aandacht besteed aan een gevarieerde en gerichte vraagstelling (open vragen, meerkeuzevragen, kleine casussen en oefeningen) en aan klare en duidelijke taal. Er wordt veel aandacht besteed aan het geven van feedback, zowel tussentijds als na elke evaluatieperiode.

Er wordt gewerkt met een systeem van gespreide evaluaties. De manier van vraagstelling en de resultaten van de niet-periodegebonden evaluaties dienen voor de student als test om zijn studiemethode te evalueren. Voor de lector is het belangrijk om zijn manier van lesgeven en/of vragen stellen, bij te sturen.

Bij de evaluaties moet de link met de eindcompetenties verder worden geëxpliciteerd door per vraag te verwijzen naar de getoetste competentie.

De studie-efficiëntie is hoog, maar het aantal uitgereikte diploma's is beperkt. In schooljaar 2014-15 waren dit er tien voor *Boekhouden* en vijftien voor *Rechtspraak*. Voor *Rechtspraak* is dit de laatste twee schooljaren gestegen, terwijl dit voor *Boekhouden* stabiel is gebleven.

De uitkomst van het onderwijs

De maatschappelijke relevantie van de opleidingen ligt voor de hand en wordt actueel gehouden door consultatie in werkveldcommissies (p. 34). Het Perspectief PCVO houdt goed zicht op de inzetbaarheid van afgestudeerden middels een jaarlijkse alumnibevraging. Er gebeurt al sinds 2007-2008 een tewerkstellingsonderzoek. Alumni van beide opleidingen zijn van mening dat hun opleiding is afgestemd op de noden van de job. Voor *Rechtspraak* heeft gemiddeld 97% hier positief op geantwoord en voor *Boekhouden* is dat 89%.

Om een nog beter beeld te krijgen van de tewerkstelling van de alumni zou het interessant kunnen zijn om eenzelfde groep afgestudeerden te bevragen na één, drie en vijf jaar afstuderen.

De problematiek van doorstroming naar verwante bacheloropleidingen is een pijnpunt. Slechts een minderheid van de cursisten volgt het aanvullingstraject naar bachelor. De hoofdreden is dat de aanvullingstrajecten weinig toegankelijk zijn voor de volwassen, werkende cursist (o.a. organisatie overdag, geen apart statuut). Bovendien moeten de aanvullingstrajecten inhoudelijk nog beter worden afgestemd op de HBO5-opleidingen. Het Perspectief PCVO heeft er geen goed globaal zicht op of hun alumni verder studeren aan een hogeschool. Het lage aantal dat voor een diploma opteert verklaart ook heel wat. Toch verdient het aanbeveling – en Het Perspectief PCVO geeft toe dat er op dit punt nog heel wat te doen is – om in te zetten op goed uitgebouwde aanvullingstrajecten.

Personeel, materiële voorzieningen en interne kwaliteitszorg

De kwalificaties van het personeel zijn zeer goed en liggen in normen vast. Het aanvangs- en functioneringsbeleid zit goed in elkaar: Het Perspectief PCVO begeleidt docenten aan de hand van een transparant aanwervings-, coachings- en evaluatiebeleid.

Er wordt niet vermeld of de omvang van de staf als (on)voldoende wordt ervaren. De gemiddelde leeftijd is iets meer dan 50 jaar, maar we vernemen niet of Het Perspectief PCVO een proactief beleid heeft om afvloeiingen op te vangen. Momenteel bestaat het team uit achttien lectoren, acht voor *Boekhouden* en tien voor *Rechtspraak*. Alle lectoren combineren hun lesopdracht binnen Het Perspectief PCVO met een andere job (een andere opdracht binnen Het Perspectief PCVO, een lesopdracht aan een hogeschool /een ander centrum, een job in de boekhoudkundige /juridische sector). 75% van de lectoren heeft een diploma van leraar behaald.

Bij de verdeling van de vakken wordt rekening gehouden met de specialisatie van de lectoren (bv. relevante beroepservaring,...) in een bepaalde juridische of boekhoudkundige discipline en/of leservaring in een specifiek domein.

Er zijn veel initiatieven met betrekking tot de verdere nascholing van het personeel. Dit lijkt goed te functioneren. Het navormingsbeleid is gelinkt aan het beleidsplan op centrumniveau en is gebaseerd op de strategische doelstellingen van de opleidingen en op de behoeften van de lectoren. Er wordt regelmatig gepeild naar de concrete behoeften van de lectoren en er worden workshops georganiseerd. Vanuit hun professionele activiteiten volgen de lectoren sowieso vakgerichte navorming, waardoor zij op de hoogte blijven van de evoluties binnen hun vakgebied.

De materiële voorzieningen van Het Perspectief PCVO zijn adequaat. De HBO5-opleidingen worden georganiseerd op de campus Mercator van HoGent. Het Perspectief PCVO maakt gebruik van gebouwen die gebruiksvriendelijk zijn en aangepast aan personen met een fysieke beperking (aparte parkeerruimte, aangepaste sanitaire voorzieningen, liften...). Het Perspectief PCVO kan ook gebruikmaken van de materiële voorzieningen van HoGent. Dit brengt voordelen mee: het gebruik van parkeergelegenheden en de lokalen en het delen van de kosten voor IT- materiaal. Lectoren en cursisten kunnen gebruik maken van de bibliotheek van HoGent.

Een gedeelte van de werkmiddelen wordt voorbehouden voor investeringen in moderne apparatuur. Waar nodig wordt samen met HoGent geïnvesteerd.

Ter ondersteuning van het leerproces van de cursisten werd gekozen voor een kwalitatief leerplatform, het e-perspectief. Ook de communicatie met de studenten verloopt via dit kanaal.

De uitbouw van een kwaliteitssystem is al enkele jaren aan de gang en de diverse onderdelen raken meer en meer op elkaar ingespeeld. Er is een jarenlange ervaring met het verzamelen en analyseren van cijfergegevens. Op basis van analyses omtrent in-, door- en uitstroom van cursisten werden in de loop der jaren acties ondernomen. Daarnaast wordt reeds geruime tijd onderzoek gedaan naar de studiebelasting van cursisten. Aan de hand van de resultaten kunnen de lectoren rekening houden met de studeerbaarheid van de vakken. Deze gegevens leveren ook input voor de omzetting van de opleidingen naar studiepunten.

Het neerleggen in allerlei documenten kan leiden tot het opstellen van een heus kwaliteitshandboek, wat aan te bevelen is. Het overzicht van de wijze waarop informatie wordt verzameld is indrukwekkend, evenals het overzicht van de recent doorgevoerde aanpassingen.

De bevestigingen hebben duidelijk een concreet doel en effect. Er zijn regelmatig bevestigingen van cursisten, staf en stakeholders Om op regelmatige basis af te toetsen of de gewenste kwaliteit wordt bereikt, worden indicatoren bepaald, en dit zowel voor het onderwijsproces (bv. de aanwezigheid van een competentiematrix per opleiding) als voor de ondersteunende processen (bv. minimaal twee navormingen per lector en per schooljaar).

Op basis van de uitvoering van het beleidsplan en de input vanuit het zelfevaluatiesysteem, werden zowel op centrumniveau als op departementsniveau verbeteracties doorgevoerd.

Het is positief dat Het Perspectief PCVO aangeeft dat het de bevindingen en aanbevelingen van de Commissie zal verwerken in een SWOT-analyse, dat er in overleg prioriteiten zullen worden bepaald die vertaald zullen worden in doelstellingen en een tijdspad.

3. Aanbevelingen

De onderwijsinhoud

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO aan werkpleklers een belangrijker plaats in het curriculum verleent.

Het onderwijsproces

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO de uitdaging om een praktijkgerichte, actuele en gedifferentieerde invulling van de opleidingen te verzorgen hoog op de beleidsagenda plaatst.

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO de problematiek van de zij-instromers nader onderzoekt en er de nodige beleidsconclusies aan verbindt.

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO de link tussen 'evaluatie' en 'eindcompetenties' verder expliciteert.

De uitkomst van het onderwijs

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO de bevraging inzake tewerkstelling van de alumni herhaalt na 3 jaar en na 5 jaar bij dezelfde groep afgestudeerden.

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO de problematiek van de doorstroom naar vervolgoedingen grondig analyseert en er in het beleid prioriteit aan geeft.

Personeel, materiële voorzieningen en interne kwaliteitszorg

Het verdient aanbeveling dat Het Perspectief PCVO een gericht personeelsbeleid ontwikkelt met het oog op een vlotte vervanging van de afvloeiingen.

Slot

Het ZER heeft een groot draagvlak binnen Het Perspectief PCVO. De wijze waarop het tot stand is gekomen staat daar borg voor: input van de directie, de vakgroepen, de studentenraad, de werkveldcommissies, de dienst kwaliteitszorg en de werkgroep kwaliteitszorg van het samenwerkingsverband HoGent-HBO5.

HoGent speelt zijn rol als leidende hogeschool op een goede wijze: expertise wordt ter beschikking gesteld, terwijl de eigenheid van het CVO bewaard blijft.

De diverse hoofdstukken bevatten niet alleen sterktes en zwaktes, maar worden ook afgesloten met uitdagingen voor de toekomst. Deze hadden concreter mogen zijn (actiepunten, timing, verantwoordelijken).

Het ZER vertrekt vanuit een recent geformuleerde missie en visie, die verder door vertaald is naar het departement en de twee opleidingen.

De redenen waarom bepaalde opleidingen waarvoor Het Perspectief PCVO bevoegdheid heeft niet worden aangeboden zijn overtuigend en kaderen in een rationalisatieplan.

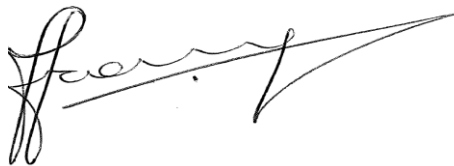
De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit want zij geeft op een heel acceptabel niveau de nodige aandacht aan competentiegericht leren in inhoud en leerproces en slaagt daar voor een groot deel ook in. Het met data onderbouwde kwaliteitszorgsysteem is exemplarisch. Aan verbeterpunten wordt gewerkt.

De Commissie adviseert de opleiding om door te gaan op de ingeslagen weg, de verbeterpunten uit te voeren en de opleiding geheel competentiegericht door te voeren met de nodige variatie in onderwijs- en leervormen.

Het ontwerp van rapport werd aan de instelling bezorgd voor eventuele opmerkingen en/of bezwaren van technische aard. De instelling heeft per e-mail gereageerd, wat heeft geleid tot enkele aanpassingen in het definitief vastgestelde rapport.

Brussel, 25 november 2016

Voor de Commissie Hoger Onderwijs

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Luc François', with a long, sweeping horizontal stroke extending to the right.

Luc François

Voorzitter Commissie Hoger Onderwijs